

Бабарикіна Н. А.,
доцент кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ

Свобода вираження поглядів як право людини складається із кількох компонентів: свободи дотримуватися поглядів, свободи виражати свої погляди та свободи інформації. Право на свободу вираження поглядів охоплює усі форми вираження: усну та письмову, в тому числі свободу журналістики як у друкованих ЗМІ, так і в онлайн-медіа, а також всі форми мистецтва. Це право забезпечує можливість особи вільно висловлювати свої думки, ідеї та переконання без страху перед переслідуванням або цензурою [4].

Свобода вираження поглядів є одним із основоположних прав людини, яке закріплено в міжнародних документах, таких як Загальна декларація прав людини (1948) та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1973). В Україні право на свободу вираження поглядів закріплено в Конституції України – стаття 34 гарантує кожному право на свободу думки і слова. А також, Україна має зобов'язання перед міжнародними організаціями оскільки є членом Ради Європи і повинна дотримуватися стандартів Європейської конвенції з прав людини.

Свобода вираження поглядів є критично важливою для збереження демократії, суспільного прогресу, індивідуальної автономії. Свобода вираження поглядів забезпечує відкритий обмін ідеями, що є необхідним для функціонування демократичних процесів. Громадяни мають право висловлювати свою думку про політику, урядові рішення та соціальні питання. Історично, свобода вираження поглядів сприяла суспільним змінам та розвитку. Висловлення критичних думок може сприяти виникненню реформ і покращенню якості життя [6].

Попри своє важливе значення, свобода вираження поглядів стикається з численними викликами, оскільки сучасний світ переживає серйозну кризу політичної поляризації, що має далекосяжні наслідки для суспільства, демократії, прав людини, свободи вираження поглядів. Поляризація – це глобальна проблема, яка посилюється внаслідок соціальних, економічних і технологічних змін. Вона призводить до розколу суспільства, ерозії довіри до інституцій, підсилення радикальних поглядів і обмеження свободи слова.

Радикалізація, яка підкріплюється поляризацією, обмежує свободу вираження, оскільки люди бояться висловлювати ідеї, які можуть бути не зрозумілими або непопулярними. Це явище особливо помітне у соціальних мережах, де радикальні групи часто монополізують дискурс, дискредитуючи або атакуючи менш радикальні погляди. Соціальні мережі та алгоритми підбирають контент, що відповідає нашим пошуковим запитам та інтересам. Люди все частіше потрапляють в оточення інформації, яка підтверджує їхні вже існуючі переконання. Це обмежує доступ до різноманітних думок і ускладнює розуміння інших точок зору. Коли люди бачать лише інформацію, яка підтверджує їхні погляди, це посилює їхню впевненість у власній правоті і ускладнює зміну думки. У поляризованому середовищі люди прагнуть спілкуватися лише з однодумцями, уникаючи взаємодії з представниками протилежних поглядів. Висловлювання незручних ідей може призвести до цькування та онлайн-насильства[1].

Поляризація безпосередньо впливає на свободу вираження поглядів оскільки страх перед можливою негативною реакцією змушує багатьох уникати висловлювання своїх поглядів, люди бояться висловлювати свою думку, якщо вона відрізняється від загальноприйнятої в їхньому соціальному колі. У суспільстві, де домінують певні переконання, зменшується готовність до відкритого обговорення непопулярних ідей. Сегментування суспільства веде до зменшення можливості конструктивного діалогу, адже люди не сприймають

чужі думки або трактують їх як загрозу власним цінностям. Поляризація створює середовище, в якому помірковані позиції часто відкидаються як недостатньо радикальні. Радикалізація приваблює людей, які відчують себе відкинутими або розчарованими у суспільному житті та традиційній політиці.

В умовах поляризації поширюються конспірологічні теорії, які підривають довіру до офіційних джерел інформації. Політичні інституції, такі як уряди, парламенти, суди, все частіше сприймаються як упереджені, корумповані та нездатні вирішувати проблеми суспільства. Політична поляризація посилює недовіру до опонентів і підриває довіру до демократичних процесів. Це явище послаблює демократичні принципи та знижує ефективність роботи інституцій, адже люди, втративши до них довіру, менше схильні сприймати їхні рішення. Коли ж політичні та правові системи сприймаються як інструменти для захисту лише певної групи, зростає ризик, що альтернативні думки будуть репресовані або ігноровані. Це формує середовище, де свобода вираження поглядів під загрозою, адже кожна з протилежних сторін вважає свою позицію єдиною правильною. Свобода слова втрачає свою цінність як інструмент для досягнення порозуміння і пошуку спільних рішень.

Як наслідок, політична поляризація ускладнює вирішення спільних проблем, підриває демократію, розхитує суспільну стабільність. Коли суспільство розколоте, важко досягти консенсусу щодо важливих питань. Поляризація може призвести до авторитарних тенденцій і обмеження демократичних свобод. Розкол суспільства може призвести до соціальних протестів, конфліктів і навіть революцій.

Задля забезпечення свободи вираження поглядів та подолання політичної поляризації необхідно сприяти діалогу, боротися з дезінформацією, розвивати медіаграмотність і критичне мислення. Заохочувати відкритий і шанобливий діалог між людьми з різними поглядами. Захищати різноманітність думок і

поглядів. Змінювати правила політичної гри, щоб зробити їх більш інклюзивними і справедливими.

Таким чином, політична поляризація значно впливає на свободу вираження поглядів, посилюючи страх перед репресіями та неприйняття різних точок зору. Відновлення відкритого дискурсу потребує зусиль з боку суспільства та інституцій, спрямованих на відновлення довіри та створення середовища для конструктивного обговорення. Свобода вираженості поглядів є невід'ємною частиною прав людини, яка забезпечує демократію, соціальний прогрес та індивідуальну автономію. І для її захисту необхідно активно протидіяти дискримінації та дезінформації. Лише через усвідомлене ставлення до цього права ми можемо забезпечити його реальне функціонування в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бурдяк П. Свобода інтернету в Україні: виклики, тенденції, перспективи. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/svoboda-internetu-v-ukrayini/>
2. Загальна декларація прав людини, Верховна Рада України, дата прийняття: 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Верховна Рада України, дата ратифікації: 19 жовтня 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
4. Свобода вираження поглядів. Міжнародні стандарти, практика Європейського суду з прав людини і національне законодавство України в умовах воєнного стану. Огляд правових підходів. Серія: Свобода слова і національна безпека. Київ: УНЦПД, 2022. 25 с
5. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Свобода вираження поглядів у практиці міжнародних правозахисних органів. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 3. С. 549–551.

6. Філіпчук Л. Мистецтво та свобода вираження поглядів у часи конфлікту в Україні. *Серія аналітичних оглядів про Україну*. Документ № 2. Грудень 2020. 8 с.

Білоусова Н.О.,
к.ю.н., доцент, доцентка кафедри приватного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
старша наукова співробітниця НДІ ІВ НАПрН України

ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ВІД ПОРУШЕНЬ З БОКУ КОЛИШНЬОГО ПРАЦІВНИКА: В ПОШУКАХ БАЛАНСУ

Правове забезпечення відносин в інноваційній сфері повинно спрямовуватися на досягнення балансу між захистом бізнес-інтересів роботодавця, зокрема, таких як збереження комерційної таємниці та іншої конфіденційної таємниці від її незаконного збирання, розголошення чи використання, стабільність персоналу, захист інвестицій у розвиток кваліфікованого персоналу тощо, але з іншого боку – не гасити трудовий, інноваційний та підприємницький потенціал кваліфікованих працівників. З цього приводу слід звернути увагу на практику, яка стає дедалі більше популярною в Україні: укладання із працівниками угод про неконкуренцію або включення застережень про неконкуренцію до трудових або цивільно-правових договорів із працівником.

Укладаючи угоди про неконкуренцію із працівником, роботодавці намагаються розповсюдити її дію і на відносини після припинення трудового договору з тією метою, щоб заборонити вже колишнім працівникам одразу після звільнення піти працювати на конкурентів. Застосовуючи таке договірне обмеження до працівників, роботодавці намагаються відмежувати працівників від підприємств, де конфіденційна інформація роботодавця була б найбільш